

Machiavelli: Om fyrstens egenskaber

5 *Niccolo Machiavelli (1469-1527) var han både forsker, forfatter og politiker - bl.a. virkede han som embedsmand og udsending for sin fødeby Firenze. Efter en omvæltning i byen Firenzes styre i 1512 helligede Machiavelli sig helt sit litterære og videnskabelige arbejde, hvilket i 1513 resulterede i hans værk "Fyrsten" (udgivet 1532). Heri gav han gode råd til sin samtids fyrste.*

Når et menneske i et og alt kun vil bekende sig til det gode, da må han nødvendigvis gå til grunde blandt de mange, der ikke er gode. [...]

10 Hvor rosværdigt det er for en fyrste at overholde tro og love, at leve som en retskaffen mand, uden list og bedrag, kan enhver let forstå. Ikke desto mindre lærer vor tids erfaring os, at fyrster, der ikke har brudt sig stort om tro og love, og som ved list har forstået at stikke menneskene blå i øjnene, har udrettet store ting og til sidst overgået dem, der havde taget ærligheden til rettesnor. Men I må vide, at der er to måder at kæmpe på: Den ene med lov og ret, den
15 anden med magt. Den første måde er den menneskelige, den anden dyrenes; men fordi den første ofte ikke slår til, må man undertiden søge tilflugt i den anden. Derfor må en fyrste forstå at benytte sig både af mennesket og dyret.

Da nu en fyrste altså er tvunget til at forstå at bruge dyrenaturen godt, bør han af denne vælge både rævens og løvens, eftersom løven ikke kan vogte sig for de skjulte fælder, og ræven ikke
20 kan stå sig mod ulvene. Han må derfor være ræv for at kende de skjulte fælder, og løve for at skræmme ulvene. De, der blot satser på at være som løven, forstår ikke tingene rigtigt. En klog hersker kan og bør ikke holde et løfte, når dets opfyldelse vil være ham til skade og de grunde, der fik ham til at afgive løftet, ikke mere er til stede. Hvis alle mennesker var gode, ville dette være et dårligt råd; men da de er slette og ikke vil holde deres løfter til dig, behøver du heller
25 ikke at holde dine til dem. En fyrste vil heller aldrig mangle en passende anledning til at besmykke sine løftebrud. Herpå kan man anføre utallige eksempler fra den nyere tid og vise, hvor mange fredsslutninger og hvor mange løfter, der er blevet brudt og overtrådt ved fyrsternes troløshed; og den, der bedst har forstået at spille ræv, har altid trukket det længste strå. Dog er det nødvendigt, at man er dygtig til at besmykke denne natur og at kunne vende og dreje sig
30 efter vinden; for så godtroende er menneskene, og så ubetinget følger de øjeblikkets indskydelser, at den, der vil bedrage, altid finder en, som vil lade sig bedrage. [...]

Derfor er det heller ikke nødvendigt for en fyrste at have alle de ovennævnte dydige egenskaber, men dog at synes at have dem. Ja, jeg ville endda sige, at når man har dem og altid viser dem, er de skadelige, men nyttige, når man synes at have dem; som f.eks. at synes at være godherttet, trofast, menneskelig, gudfrygtig, pålidelig, og også at være det; men samtidig at have så
35 fast en vilje, at man i fornødent fald kan slå om i modsætningen. Og dette må man vel mærke sig, at en fyrste, og særlig en ny, ikke kan rette sig efter alle de ting for hvis skyld menneskene bliver anset for gode, da han ofte for at bevare staten vil være nødsaget til at handle imod menneskeligheden, imod barmhjertigheden og imod religionen. Og derfor må han have et sindelag,
40 der er i stand til at skifte, som skæbnens storme og omsving befaler ham det, og som jeg ovenfor sagde: Ikke undlade at gøre det gode, når han kan, men forstå at bruge det onde, når det er nødvendigt. En fyrste bør derfor passe meget omhyggeligt på, at der aldrig af hans mund udgår et ord, der ikke er fuld overensstemmelse med de ovennævnte fem dyder, og må, når man ser og hører ham, synes at være lutter fromhed, lutter troskab, lutter redelighed, lutter menneske-

lighed, lutter guds frygt. Og der er intet, som er mere nødvendig at synes at have, end denne sidste egenskab, eftersom menneskene i almindelighed dømmer mere efter øjnene end efter hænderne, fordi enhver formår at se, men få at føle tingene. Enhver ser, hvad du synes at være, få føler, hvad du er, og disse få vover ikke at modsætte sig de manges mening, der har statens majestæt til at beskytte sig; og når det gælder menneskers handlinger, men hovedsageligt fyrsternes, hvor der ikke er nogen domstol at ty til, bedømmer man på udfaldet. En fyrste må derfor blot beslutte sig til at regere og bevare staten, så vil midlerne altid blive anset for hæderlige og rost af alle. Thi hoben bliver altid bestukket af de ydre og af tingenes udfald, og hoben er netop verden. De enkelte få finder kun en plads i den, når de mange mangler ethvert støttepunkt. — En vis fyrste i vor tid, som det er bedst at lade være unævnt, fører ikke andet i munden end fred og ærlighed; men både freden og ærligheden ville, hvis han havde fulgt dem, mere end én gang have berøvet ham hans herredømme og anseelse.

15 *Il Principe*, uddrag af kap. 15 og 18. Overs. J. C. Barh: *Machiavelli – Fyrsten*, Kbh. (1876). Sprogligt fornyet.